



de Zandloper

Periodieke uitgave van de Vereniging Oud-Ede
verschijnt elk kwartaal

18e JAARGANG - nr. 2

JUNI 1990



De uit 1857 daterende (doch in 1953 onttakelde) Heetmolen
(Wekerom), waarover meer in deze editie van De Zandloper.

m. meeuwissen

Bedrijf: Frankeneng 102
Postadres: Amsterdamseweg 66
6712 GK Ede
08380 - 35050



meeuwissen
voor versheid, kwaliteit en service

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

Autolakken

Draadmateriaal

Gereedschap

Verf

IJzerwaren

* Bezorgen

gratis

Hout Board Triplex

Wandplaten Schroten

Wandweefsel

Dit alles natuurlijk bij

**DOE-HET-ZELF
MARKT**

ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

* Wij geven U een
deskundig advies

KOLKAKKERWEG 65 - 67

EDE, TEL. 08380 - 11680



de Zandloper

Periodieke uitgave van de Vereniging Oud-Ede
verschijnt elk kwartaal

18e JAARGANG - nr. 2 JUNI 1990

DAGELIJKS BESTUUR VERENIGING

"OUD-EDE"

voorzitter F. van Beek
Laan 1933 nr. 5
6711 NX Ede Gld.
tel: 08380-11881

secretaris H.A. Blaauw-de Wit
Beatrixlaan 14
6713 PS Ede Gld.
tel: 08380-11584

penningmr. J.M. v.d. Berg

ere-lid G.W. Bos

AFGEVAARDIGDEN van de Vereniging

Stichting Ir J. Ubbels
Tegelmuseum v. Irhovenlaan 9
6711 MN Ede Gld.

Monumenten J.J.G. v.d. Pol
Commissie Burg. Prinslaan 26
6711 KD Ede Gld.

Museumadres Museum Oud-Ede
Musuemplein 7
6711 NA Ede Gld.
08380-19554

geopend: maandag t/m vrijdag van
10-12 uur en 14-17 uur.

Contributie min. f15,- p. jaar, te stor-
ten op giro 3534268 van
penn. mr. Vereniging
Oud-Ede te Ede.

OVERNAME VAN ARTIKELEN UIT ZANDLOPERS

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Redactie van het blad De Zandloper

E. Hendriksen
Gr. Bentincklaan 22
6712 GT Ede Gld.
tel: 08380-1 12 29

H.A. Blaauw-de Wit
Beatrixlaan 14
6713 PS Ede Gld.
tel: 08380-1 15 84

eindred./
opmaak S.J. Ouwendijk
Annadaal 22
6715 JA Ede Gld.
tel: 08380-33089

VERANTWOORDING VOOR TEKSTEN

De redactie van De Zandloper is erkentelijk voor bijdragen in de copy.

Verantwoordelijkheid voor de inhoud van historische- en technische gegevens blijft uitdrukkelijk voorbehouden aan de inzender van de copy.

De redactie neemt geen verantwoording voor het eventueel niet vermelden van de bron, etc. bij ingezonden artikelen.

LIDMAATSCHAPSKAARTEN EN MUSEUMJAARKAARTEN

Lidmaatschapskaarten voor leden en Museumjaarkaarten kunnen tijdens de openingsuren worden afgehaald aan de balie van het museum.

Copy voor de volgende ZANDLOPER

Copy voor het eerstvolgende nummer van dit blad graag inzenden aan de redactie, p/a Museumplein 7 te Ede, en wel vóór.....

10 augustus 1990

ONZE JAARVERGADERING

De op 3 april gehouden jaarvergadering van de Vereniging Oud Ede is door 52 personen bezocht. Na verwelkoming van de aanwezigen door voorzitter Drs E. Broekhuis, memoreert deze dat de vereniging een verre van gemakkelijk jaar heeft gehad in verband met de verbouwing van het museum. Later komt de vergadering daar nader op terug. Het verslag van de vorige jaarvergadering wordt zonder op- en aanmerkingen goedgekeurd. Het in de vorige Zandloper afgedrukte jaarverslag bevatte volgens de secretaris mevrouw Blaauw een aantal fouten, die ter vergadering worden gecorrigeerd met een verbeterblad. Het verslag over 1989 wordt overigens goedgekeurd.

Bij de bespreking van het financieel verslag zegt de penningmeester, de heer F. van Beek, de verheugende mededeling te kunnen doen dat de niet-benutte voorschotten van 1988 en 1989 (die de vereniging op grond van de subsidievoorwaarden terug moest storten) door de gemeente zijn omgezet in subsidies. De heer A.J.M. Rooswinkel vraagt of de accountant de rekening over 1989 al heeft goedgekeurd. Na ontkenning door de penningmeester wordt zijn verslag onder voorbehoud goedgekeurd.

De heer D. Boers heeft bij ontstentenis van de heer E. Hendriksen samen met mevrouw B.T. Groen de kascontrole verricht. Zij blijken van mening, zo staat in hun brief aan de ledenvergadering, "dat de administratie uitstekend verzorgd is en dat ten aanzien van de gepresenteerde balans en exploitatierekening zij geen reden hebben aan te nemen dat deze een onjuist beeld geven". Op voorstel van de kascommissie dechargeert de vergadering het bestuur voor het gevoerde beheer. De penningmeester wordt ten zeerste bedankt voor het verrichte werk. In de nieuwe kascommissie zijn benoemd de heren Rooswinkel en Boers.

Aan de orde komt voorts de bestuursverkiezing. Voorzitter Drs Broekhuis is statutair aftredend en niet herkiesbaar. Hij deelt mee dat vice-voorzitter mevrouw Mr W.B.A.G. Jager-Bot zich weliswaar herkiesbaar stelt maar niet het voorzitterschap op zich wil nemen.

Herkiesbaar zijn eveneens de heren G. Boekhoven en J. van Zoelen. De vergadering kiest genoemde drie kandidaten voor een nieuwe periode. Het bestuur stelt mevrouw B.T. Groen en de heer J.M van den Berg voor als nieuwe bestuurskandidaten. Ook met de benoeming van deze beide personen verklaart de vergadering zich akkoord (het ligt in de bedoeling dat de heer Van den Berg zich zal belasten met het penningmeesterschap). De heer Van Beek, zittend penningmeester, heeft zich bereid verklaard de funktie van voorzitter op zich te nemen. De heer Broekhuis geeft een korte schets van de levensloop van degene die hij graag aanbeveelt als zijn opvolger. Bij acclamatie spreekt de vergadering zich uit voor de heer Van Beek als nieuwe voorzitter van Oud Ede.

Het bestuurslid Boekhoven, tevens voorzitter van de museumcommissie, geeft een bondig overzicht van de perikelen van het afgelopen jaar. Er wordt na een zeer lange voorbereidingstijd nu echter hard gewerkt aan de verbouwing van het museum; het ligt in de bedoeling voor de zomervakantie de deuren weer open te hebben. Voor de herinrichting wordt de hulp ingeroepen van het bureau Bakker en Ebbink te Zutphen. Het door de herinrichtingscommissie opgestelde "scenario" wordt door haar ruimtelijk vertaald. Het museumplein zal door de gemeente opgeknapt worden. De verheugende mededeling dat de Edese raad 20.000 gulden extra heeft gevoteerd om het gebouw een flinke schoonmaakbeurt te laten geven, wordt met applaus ontvangen.

Mevrouw Groen vertelt dat beheerder J. Diepeveen is overgeplaatst naar het museum Kijk en Luister te Bennekom en dat de heer B. Broenink getroffen is door ziekte. Tijdelijk heeft mevrouw Groen de leiding van het museum op zich genomen. Er zullen te eniger tijd veel vrijwilligers nodig zijn om het museum open te houden, liefst ook in het weekend. Na de heropening is er behoefte aan vrijwilligers voor balie- en suppoostwerkzaamheden.

De heer Broekhuis sluit het huishoudelijke gedeelte van de vergadering (in het tweede deel van de avond wordt een inleiding gegeven over Zaltbommel, het excursiedoel van de vereniging), maar voor hij de hamer kan laten

vallen grijpt de pas gekozen voorzitter Van Beek de kans om de heer Broekhuis te danken voor het vele werk dat hij voor Oud Ede heeft verzet. Namens de vereniging overhandigt hij de heer Broekhuis een cadeaubon en diens echtgenote een fraaie ruiker.

=====

VAN DE BESTUURSTAFEL

- De laatste maanden voeren het bestuur en de museumcommissie intensief overleg met de gemeente over de verbouwing van het museum dat dus Historisch Museum Ede zal gaan heten. Ook de besprekingen met het bureau Bakker en Ebbink over de herinrichting en met de vrijwilligers over het te verrichten werk vergen veel tijd. De streekconservator de heer P.B.M. Bolwerk, staat ons bij met nuttige adviezen.
- De museummedewerker, de heer B.A. Broenink keert na zijn ziekte niet terug. Mevrouw B.T. Groen heeft zich bereid verklaard op tijdelijke en vrijwillige basis de leiding van het museum op zich te nemen.
- De verbouwingswerkzaamheden vorderen gestaag. Nadat de aannemer klaar is met zijn werk kan de herinrichting een aanvang nemen. Intussen zijn nog hartelijk welkom mensen die met zaag en hamer, met verfkwast of electriciteit kunnen omgaan. Graag melden bij mevrouw Groen.
- In februari begon de vereniging een sponsoractie om de middelen voor de herinrichting bij elkaar te krijgen. Die actie verloopt redelijk. Op de oproep van de penningmeester (zie vorige Zandloper) om voor dit jaar het contributiebedrag te verdubbelen, is goed gereageerd.
- Schriftelijk werd een dringend beroep gedaan op het gemeentebestuur te voorkomen dat de molen Concordia aan de Molenstraat te Ede zal verdwijnen.
- Mevrouw E.A. Scheffers-van der Heijden heeft bedankt voor het bestuurslidmaatschap.

DRUKWERK

Periodieken, jaarverslagen, tijdschriften, brochures, folders, briefpapier, rekeningen formulieren in bloks, sets, enz.

BINDWERK

Inbinden van boeken en jaargangen tijdschriften met goud- of kleurfolie-druk op boekband.

Archief- en bibliotheekdozen.

Restauratie van antieke boeken en bijbels.

Postverzending

Vouwen en insteken van brieven e.d. in enveloppen.

Adresseren - sorteren - bundelen.

Bijhouden van adressenbestanden en leveren van adresplaatjes.



Horaplantsoen 2, 6717 LT Ede, Tel. 08380-79122

**Geen project
of kantoor
is ons te groot!
En geen winkel
te klein!**

Wij zijn gespecialiseerd om projecten-
kantoren en winkels snel en vakkundig
van elke gewenste vloerbedekking en/of
gordijnen te voorzien.
Eigen gordijnen-atelier en meubel-
stoffeerderij.



Eigen showroom.

Ook dit project,
museum Oud Ede, is
verzorgd door:

VD **VAN DIJK** B.V.

**INTERIEUR
VERZORGING**

ZANDLAAN 16 - 6717 LP EDE
TELEFOON 08380 - 32359

DURF IN MANNEN MODE

**ZEKER
MET...**

VAN DE WEERD
Grotestraat 32
Ede **MAN SHOP**

Mannen durven steeds méér
in mode. Maar mannen
willen vóór alles: zekerheid.
De zekerheid van topkwali-
teit. De zekerheid van een
topmerk, dus.

Voor een internationaal modeprogramma

- De samenstelling van het bestuur is thans als volgt:
voorzitter de heer F. van Beek
vice-voorzitter mevrouw Mr W.B.A.G. Jager-Bot
secretaris mevrouw H.A. Blaauw-de Wit
penningmeester de heer J.M. van den Berg
voorzitter museumcommissie de heer Ing. G. Boekhoven
leden: mevrouw G.W. Elbertsen-Wiegeraad
 mevrouw B.T. Groen
 de heer J. van Zoelen

DE SPOEKEMOAT

Het was in de donkere Middeleeuwen, nog ver voor de Reformatie. In de Aanstoot (het tegenwoordige Otterlo) diende een vroom pastoor, die trouw zijn missen hield en zijn sermoenen las.

Als zijn parochianen moeilijkheden hadden, stond hij met raad en daad voor hen klaar.

Zo ging het leven zijn dagelijkse gang, tot op een zekere dag de pastoor problemen kreeg. Hij werd namelijk gekweld door een duivelse geest. Eerst één keer, maar enige tijd later zelfs twee keer per dag. De pastoor loste dit op door een gebed uit zijn gebedenboek te lezen waardoor de geest verdween.

Maar later kwam de verschijning met dubbele kracht opzetten. Zelfs 's nachts in zijn dromen had de pastoor geen rust. Hij riep zijn schutspatroon aan, maar er kwam geen hulp. De dorpingen merkten ook al dat er iets mis was met hun pastoor, want zelfs tijdens de mis werd de man geplaagd. Ten einde raad besloot hij een list te verzinnen om de duivel te slim af te zijn.

Hij ging naar de smid en kocht een zware ijzeren ketting met een enorme kram. Tevens leende hij een hamer. De voorwerpen werden onder zijn pij verborgen en de pastoor verliet de Aanstoot en liep in de richting van Wekerom. Ten einde raad wachtte hij de aanval van de duivel af, want hij voelde dat hij niet langer meer kon volhouden. Hij passeerde Eschoten en de verwachte aanval kwam. De duivel probeerde de pastoor te belagen, maar hij gaf niet toe. Hij prevelde zijn gebeden achter elkaar en kreeg het fiks benauwd.

Ze naderden de eiken wallen van de Eschebroek en daar zag de pastoor zijn kans schoon. Hij riep niet alle heiligen aan, maar de Heilige Maria. Dat deed wonderen, want de geest werd rustig. Snel ging de pastoor naar de dikste eik die hij zag staan en sloeg de kram met de ketting eraan in de boom. Zo vast mogelijk. Toen sprak de pastoor tot de duivel: "Ik verban u voor eeuwig aan deze ketting en nooit zult gij terug mogen keren in de Aanstoot". De duivel schrok hiervan, maar wist dat de pastoor hem niet geheel kon overwinnen. Daarom beloofde hij dat hij aan de ketting zou blijven, maar dat hij ieder jaar een hanetree (= een hanenpas) in de richting van de Aanstoot zou komen. Als hij het bereikt had, zou zijn wraak het dorp treffen. De pastoor wist ook dat hij niet kon winnen en gaf toe.

Hij liet de duivel achter en keerde terug naar zijn kerk. Al spoedig ging het leven weer zijn normale gang alsof er niets gebeurd was. Zo gingen de jaren voorbij, de Reformatie kwam en de eeuwen verstreken. De Aanstoot werd Otterlo.

Tot in het vroege voorjaar van 1899. Een schrale oosterwind waaide al een paar weken en alles was kurkdroog.

De Otterlose bakker had zijn oven fiks opgestookt en door de fikse trek in de schoorsteen sloeg er een vonk over naar de hooiberg van zijn buurman en binnen korte tijd was een groot gedeelte van Otterlo een prooi der vlammen geworden. Een betreuenswaardig ongeluk vond men, maar de oudere Otterloërs wisten wel beter. De geest uit de Spoekemoat had zijn lange tocht volbracht en het dorp in het ongeluk gestort. Misschien is het maar een verhaal, maar het is wel toevallig dat de omgeving van Esserbroekweg in de volksmond nog steeds de Spoekemoat genoemd wordt.

J. Top en J.W. Top

BUURT EDE-VELDHUIZEN

De Buurtboeken

We hebben vorige keer gezien dat het oudste buurtboek dat in het archief van de Buurt aanwezig is, begint met

het vastleggen van de besluiten genomen in de buurtspraak van 1596. De vraag rijst of het nog iets te zeggen heeft dat hiertoe pas werd besloten in de negentiger jaren van de 16e eeuw. Misschien zijn er al wel eerder besluiten vastgelegd. Ieder spoor ontbreekt echter. Over de tijd waarin ons eerste buurtboek is aangelegd kunnen wij wel iets zeggen. Het waren roerige tijden en er was al bijna 30 jaar een oorlogstoestand. Bekend is dat de Veluwe zeer heeft geleden onder de gevolgen van de (wat later bekend zou worden als Tachtigjarige) oorlog. Bijna de gehele Veluwe werd verwoest. Ook in Ede hielden Spaanse troepen duchtig huis met strafexpedities en rooftochten. Vrijwel alle inwoners zijn in die jaren gevlucht om hun leven te redden. L.C. Schreuders vermeldt in zijn boekje "Rond de grijze toren" dat, zoals dat in die tijd gebruikelijk was, de troepen bestonden uit lieden van diverse nationaliteiten. Onze omgeving heeft in het begin van de jaren tachtig - vooral van de Spanjaarden - ernstig te lijden gehad. Dat was nog betrekkelijk laat. De Staten van Gelderland hadden al in 1576 aan de landvoogd gevraagd de Spaanse troepen van de Veluwe terug te nemen. Vermeld wordt verder dat de toestand na 1590 langzamerhand beter werd. De Spanjaarden en ook de eigen troepen zijn verdwenen en het volk komt terug om met de wederopbouw te kunnen beginnen. Begrijpelijk is dat in deze tijd ook de Buurt weer ging functioneren. De geërfden kwamen weer bijeen en in 1596 vond men het gewenst de resolutiën of besluiten vast te leggen. De besluiten genomen in de vergaderingen tot het jaar 1602 zijn waarschijnlijk later in één keer in het buurtboek opgenomen. Het buurtboek vangt dan ook aan met de vermelding "Buirspraeke in den dorp van Ede und Buirschap Velthuysen. De annis 96:97 tot 1602 incluis". Dan volgen de resolutiën als volgt:

Opten XIIe April anno XVCXCVI. (maandag 2e Paasdag).

ANNO 97. Anno 98

den IIen Aril. (Zondag) Anno 1599 den IXen Aprilis. (zondag). Anno

1600 Den XXIIIen Martij. (maandag 2e Paasdag).

Anno 1601. Over het verhandelde in de buurtspraak van 1601 wordt weinig vermeld. Die buirvrede zal dicht

wezen op donderdach den sestienden Aprilis bij pene (op straffe) wie anno 98 v(er)sproocken. Uit die mehe aenstondt te blieven na deze dach.

Schudt und dijck te maecken als Ao 99 versproocken. Van de schutting der peerden aen die scheidevoren wie anno 99.

Het is dus vooral herhaling van hetgeen was afgesproken in de vorige jaren. De verslagen van de buurtspraken gehouden in de jaren 1602 tot en met 1606 ontbreken. Er is ruimte open gelaten. De bedoeling zal dus geweest zijn de resolutiën later alsnog te vermelden. Hieruit mag dus worden geconcludeerd dat er wel buurtspraken zijn gehouden. Van de buurtspraak in 1607 den 6e April (maandag 2e Paasdag) is weer een vrij uitvoerig verslag aanwezig.

Opvallend is dat de Buurtspraak in de meeste gevallen in deze tijd wordt gehouden op de 2e Paasdag. Een enkele keer is het een zondag. De geërfden zullen vooral in het voorjaar erg druk geweest zijn met het werk op het land. De zondag, en ook de 2e Paasdag, was de dag waarop de mensen naar de kerk kwamen. Daar werden de mededelingen gedaan die ieder moest weten. En ook een vergadering als de Buurtspraak paste in dat gebruik.

J. Stomphorst

EDE 1940 - 1945

Dit is de titel van een op 17 april verschenen boek over de bezettingstijd in Ede. De auteurs, de heren Plekkringa en Lagerweij behandelen vijf thema's, de militaire bezetting, de plaatselijke politie, het lot van de Joodse inwoners, het verzet en het dagelijks leven. Tevens is een lijst opgenomen van de tijdens de oorlog om het leven gekomen Edenaren.

Het boek is te koop in de boekhandel voor 29 gulden.

DE HEETMOLEN TE WEKEROM

Op 2 mei 1859 diende de heer W. Kok, van beroep molenaar, een verzoek in bij Burgemeester en Wethouders van de gemeente Ede om een windkorenmolen te mogen bouwen aan de Otterloseweg te Wekerom, op een stuk

heide kadastraal bekend onder nummer E 749. De buren, J. v.d. Pol, Aris van Kreel, J. v.d. Brink (boerderij Laar), H. van Dijk (Hulhek), G. van Dijk (Laarderbosch), hadden geen bezwaar.

Na zeventien dagen werd de vergunning verleend en kon de bouw beginnen. De molen werd geheel omringd door heide, vandaar dat ze de naam "HEETMOLEN" meekreeg (heet = heide).

De romp van de achtkante grondzeiler was opgedekt met heide en niet met riet, want dat was te duur. Het voordeel van heide was dat het genoeg voorhanden en dichtbij te krijgen was.



De Heetmolen in het land bij Wekerom.

Al snel, in 1866, werd de molen te koop aangeboden, samen met huis en drie hectare grond. Het geheel werd ingezet op 3700 gulden. Waarschijnlijk is de molen toen aangekocht door de heer G. van Beek. Deze was molenaar tot omstreeks 1910. Zijn vijf zonen, in de volksmond "de Meulejongens", zetten de zaak voort.

In 1914 werd de Coöperatieve Aan- en Verkoopvereniging "Harskamp en Omstreken" gevestigd te Wekerom opgericht. Voor het malen van rogge en boekweit was men aangewezen op de gebroeders Van Beek. Zij zorgden tevens, voor zover nodig, voor vervoer van en naar de molen met de Meulekar, een paardekar met twee reusachtige wielen.

Op 2 juni 1915 werd overeengekomen dat men zou malen en opslaan voor de Coöp. Maar in het voorjaar van 1919 waren de werkzaamheden zo uitgebreid, dat de gebr. Van Beek het niet meer aankonden en ermee stopten.

Wilde de Coöperatie blijven bestaan, dan moesten ze zelf een maalderij bouwen, hetgeen ook gebeurde in 1920 aan de hoek Edeseweg/Lage Valkseweg. De molen kreeg hierdoor een gevaarlijke concurrent. Dat hebben de gebroeders Van Beek misschien ook gedacht, want in 1920 werd de molen (zonder huis) verkocht aan de heer Kamphuis die op de omliggende grond een houten woonhuis bouwde. Tevens kwam er een kleine opslagruimte achter de molen.

Om de molen meer rendabel te maken kocht Kamphuis een oude Deutz scheepsmotor, die in een uitbouw aan de molen geplaatst werd, zodat de molen ook bij windstil weer kon malen. Al met al was dit een goede vooruitgang, maar dat was niet genoeg voor Kamphuis. In het begin van 1929 vertrok hij naar Voorthuizen, waar hij het waarschijnlijk beter zag zitten, want daar werd hij weer molenaar.

Zo werden in september 1929 W. Van Zetten en A. Pieters uit Ede de nieuwe eigenaren. Tijdelijk werd het huis bewoond door W. Pieters. In 1930 werd de molen opgeknapt en voorzien van een rieten dak. W. v.d. Steeg woonde ook nog even in het huis en al die tijd stond de molen stil. Tot het najaar van 1932, want toen kwamen er weer echte molenaars wonen. Er werd een roede vervangen en de molen was weer maalvaardig. Dit was goed voor de nieuwe molenaars, de gebroeders Verboom uit de Meern bij Utrecht. Alleen het werk lag niet voor het opscheppen. De heren vertrokken weer, het zaakje stond voor de zoveelste keer stil.

De heer Van Zetten was inmiddels alleen eigenaar geworden en hij liet het er niet bij zitten, want zo bracht zijn eigendom helemaal niets op.

De woning werd eind 1935 tijdelijk verhuurd aan de familie Hol uit Harskamp en de molen werd (weer) eens opgeknapt. Er kwam een nieuwe roede op en de molen kon weer malen. Er was alleen een groot probleem, namelijk: de heer Van Zetten was geen molenaar.

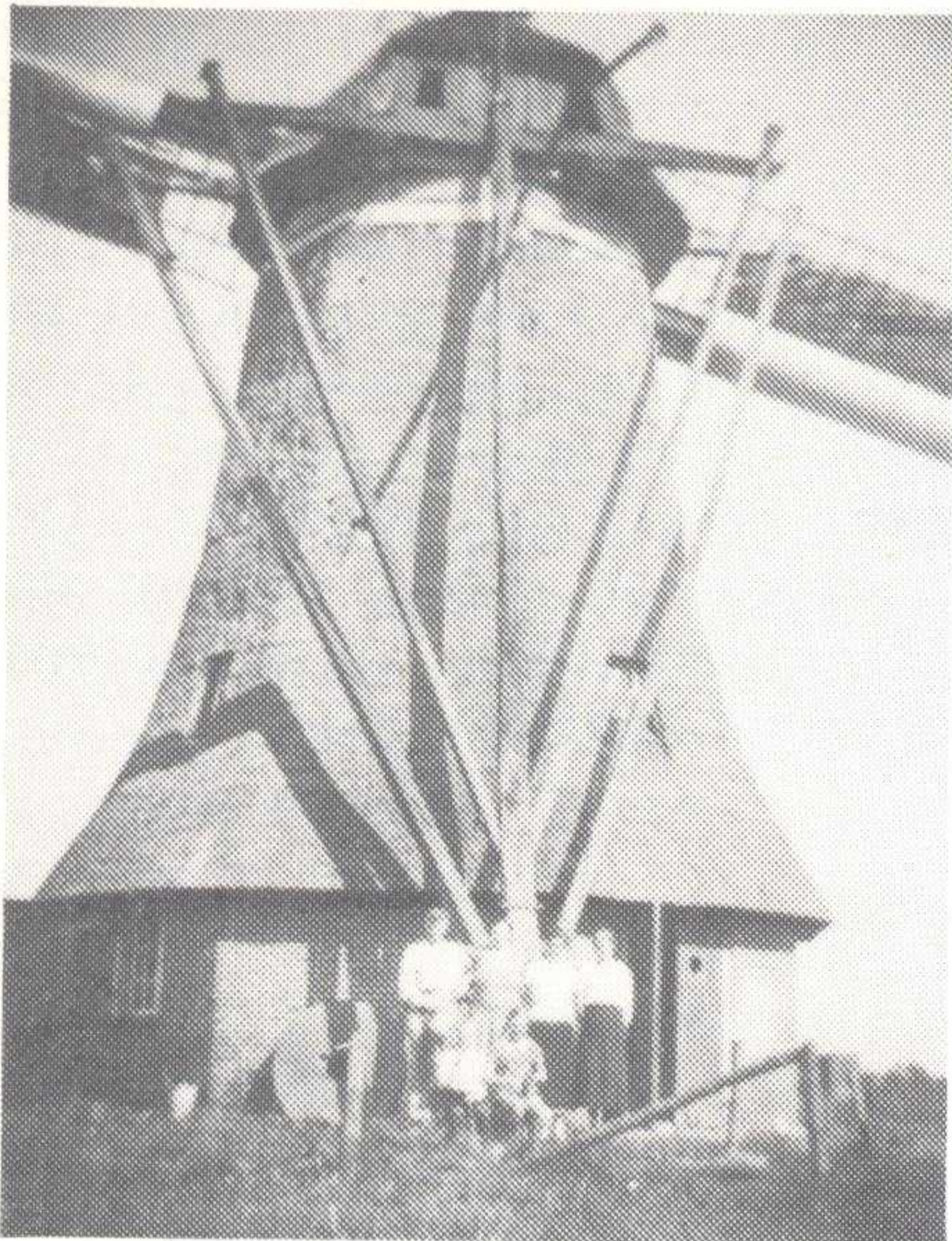
Zo had de molen in 1937 een half jaar twee molenaars

die eigenlijk helemaal geen molenaar waren, want Van Zetten had de heer J.D. Waaijenberg uit Wekerom in dienst genomen. Dit duurde tot het najaar van 1937, want toen werd de molen verkocht aan de heer J. Schut uit Leusden. Daar hij nog niet getrouwd was, ging Schut in de kost bij zijn buurman G. v.d. Brink. In februari 1938 trouwde hij en nam zijn intrek in het molenaarshuis. Op een transportfiets werd het meel rondgebracht. De oorlogsjaren werden goed doorstaan door molen en molenaar. Jammer genoeg gingen toch vele molens verloren tengevolge van oorlogshandelingen.



Een foto uit het archief van de familie Top: v.l.n.r. E. Top, een zontje van M. Top en H.G. Top-Hazeleger, met op de achtergrond de Heetmolen.

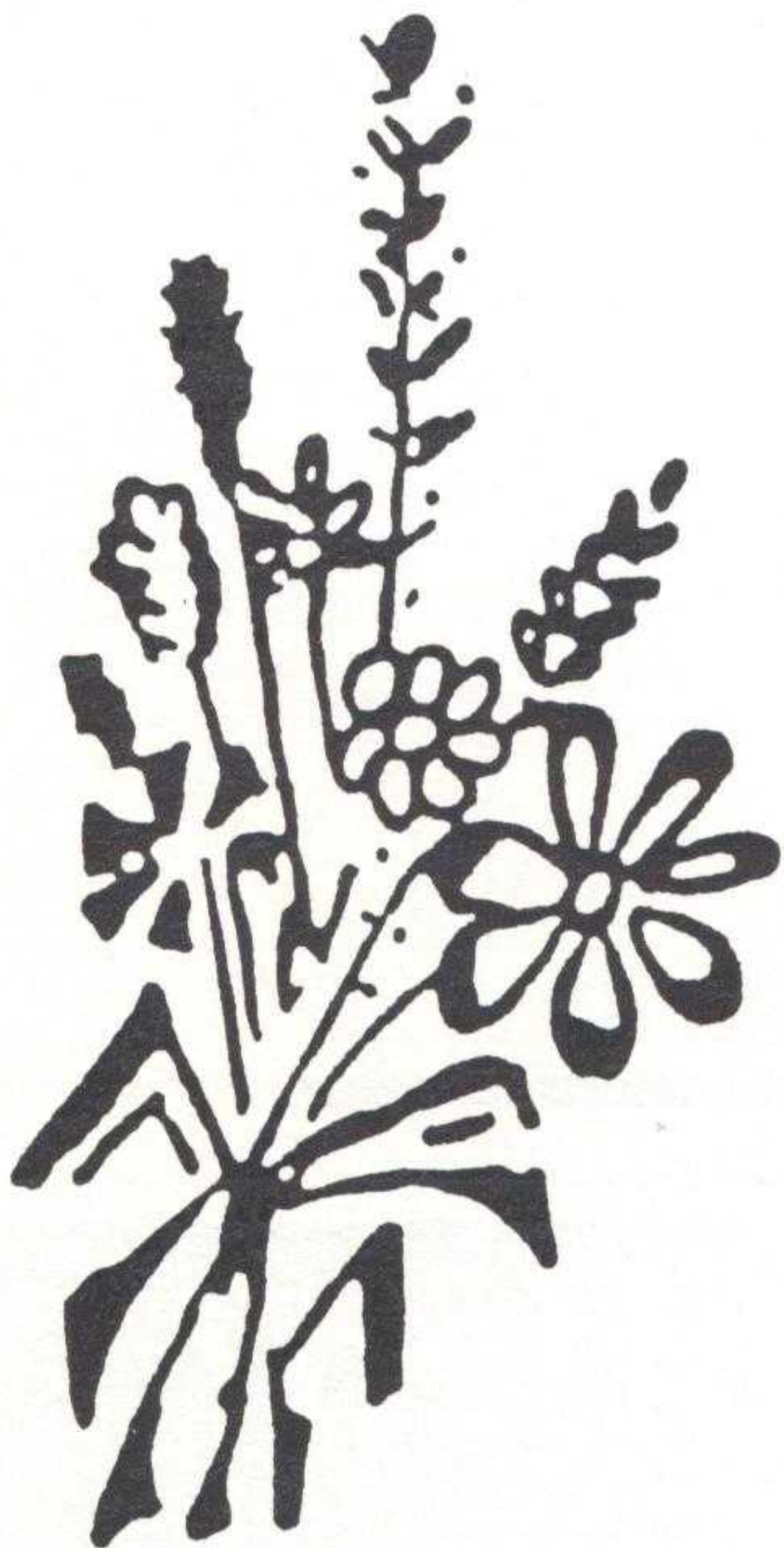
De zaken gingen voorspoedig en na verloop van tijd moest Schut hulp erbij nemen. Omstreeks 1957 kwam E. v.d. Berg als hulp voor een paar dagen in de week. Na enige tijd kwam er nog iemand bij en wel Jac. van Beek. Daarmee was hij de derde generatie Van Beek die op de molen werkte. Van Beek was echter alleen 's middags molenaar, want 's morgens had hij een baan als melkboer. Ook werd er een vrachtwagen aangeschaft, een Bedford. Van de Berg verliet na ongeveer zes jaar de molen, terwijl Van Beek voor hele dagen molenaar werd. Hoe verging het in die tijd de molen? Niet zo best, want ze geraakte in verval en was aan een



Bezoek bij de Heetmolen.

grote opknapbeurt toe. Het probleem was echter dat Schut daar geen geld voor had. En om geld uit te geven aan een molen die verouderd was, vond hij niet acceptabel. Er werd een vergunning aangevraagd om de molen te mogen onttakelen (dwz. de wieken verwijderen). Verder ontstond het plan om een nieuwe maalderij te bouwen met een hamermolen. Beide vergunningen werden afgegeven en zo werd de molen in 1953 vleugellam gemaakt. Er naast verrees het nieuwe gebouw. De zaken gingen goed. Zo goed dat uitbreiding gewenst was en noodzakelijk werd. Enige tijd later werd vergunning aangevraagd om de "Peperbus" te mogen slopen. Zo viel in 1966 voorgoed het doek voor de molen.

Een groot verlies voor de historie van Wekerom, maar de vooruitgang was niet tegen te houden. De maalderij werd uitgebreid zodat laden en lossen binnen kon gebeuren. Schut ging door tot zijn pensionering en verhuurde hierna de zaak aan Jac. van Beek, die hiermee de derde generatie Van Beek werd die in het molenaarsvak ging. Dit is nog steeds zo want Van Beek is nog dagelijks bezig met malen of is op weg om een vracht meel te bezorgen.



Wekelijks hebben wij
voor onze klanten
Een keur aan bloemen
en planten
En voor struiken
en bomen
Kunt u ook gerust
bij ons komen

Kwekerij A. van der Meijden

Schaapsweg 80 - Ede - Telefoon (08380) 15615

hartveroverend

Uw hele nieuwe garderobe samenstellen in één zaak. Omdat alles er is en... alles perfekt is!

VAN DE WEEERD
LADY

grotestraat - ede

gordijnstoffen?

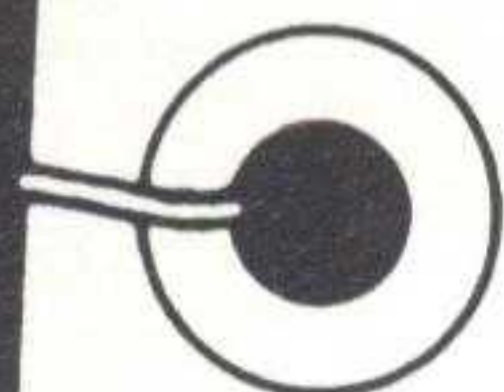


ploegstoffen

natuurlijk!

ze zijn verkrijgbaar bij

Eigen showroom.



VAN DIJK B.V.

INTERIEUR
VERZORGING

ZANDLAAN 16 - 6717 LP EDE -

TELEFOON 08380 - 32359

GIETEN VAN TORENKLOKKEN TE EDE

In de toren van de oude kerk hingen tot 1943 drie lui-klokken, waarvan de oudste in 1636 gegoten werd door Peter van Trier. Johan Philipsen en Willem Effers (= Evers). Door de Duitse bezetting werden ze gevorderd en verwerkt tot wapentuig. Ook Wageningen bezat een klok, in 1627 door Peter van Trier en Willem Evers gegoten. Tijdens mijn onderzoek naar de gieters van de Wageningse klok en naar de omstandigheden waaronder deze aangeschaft werd, raadpleegde ik een uitgebreid artikel over de bekende klokkengietersfamilie Van Trier. 1) Ik vond daarin interessante bijzonderheden over de Van Trierklokken van ... Ede.

Wie was Peter van Trier?

Hij werd in 1585 in Aken geboren. Zijn vader was waarschijnlijk Johan van Trier. Peter overleed tussen 1648 en 1659. Hij huwde ca 1608 Catharina Philipsen. Uit dit huwelijk werden onder andere de zoons Johannes Peter en Henric geboren, die in 1650 een klok voor de kerk van Bennekom gieten. 2) Zijn leerjaren brachthij door in de gieterij van zijn vader in Nijmegen. 24 jaar oud goot hij in 1609 zijn eerste klok. Tijdens de laatste levensjaren van zijn vader, die in 1620 overleed, had hij de leiding over de gieterij. In 1623 valt er een grote opleving van de Nijmeegse klokkengieterij te constateren. Een onafgebroken reeks klokken werden in de daarna volgende jaren voor kerken in Gelderland gegoten. Peter van Trier werkte daarbij samen met andere gieters, met name met Willem Evers, die we in 1614 ontmoeten als getuige bij de doop van een tweelingdochter van Peter. Zelf komt Willem Evers als vader voor in de Nijmeegse Gereformeerde doopregisters. Hoewel hij tot in 1639 met Peter van Trier klokken giet, schijnt hij reeds in 1636 als zelfstandige gieter in Arnhem gevestigd te zijn. Familierelaties heeft Dorgelo 1) tussen Evers en Peter van Trier niet kunnen vaststellen.

Gieterij in Ede

In 1627, het jaar waarin een klok voor de Wageningse kerk gegoten werd, kreeg Peter van Trier opdracht van

de magistraat van Amersfoort een klok voor de toren van de Joriskerk te gieten. Uit het met de klokgieter gesloten accord blijkt dat hij de Amersfoortse klok in Ede gegoten heeft. Het betreffende gedeelte uit het contract luidt: "... dat d'voorsz. Peter va Tryer seer aangehouden hadde het ghyeten der voorsz. clocke te moegen doen tot Eede, alwaer hij tegenwoordich zijn residentie ende den oven staande hadde, ook d'materialen van leem en brant bij d'hand waren, soo ist, dat d'voorsz. clocke tot Eede te moegen gegoeten worden tot costen van den meester voornt ... Actum den 3en Septembris 1627". 3)

Het feit dat Peter van Trier in Ede zijn gietoven had, komt omdat hij van zowel de kerkmeesters van Ede als van Wageningen opdracht gekregen had voor hen klokken te gieten. Het was niets bijzonders wat hier gebeurde. Men deed dat wel meer zo dicht mogelijk bij de plek waar ze moesten komen te hangen. In de kerk in Vries (Drenthe) is bijvoorbeeld een complete middeleeuwse gietoven nog te bezichtigen. Bij bodemonderzoek nà 1945 in de zwaar gehavende kerken te IJzendoorn en Oosterbeek zijn daar eveneens resten van laat-middeleeuwse gieterijen gevonden. Waar bevond zich de gietoven in Ede? Niet in de kerk of onder de toren, want dan zou bij de laatste restauratie tijdens de bodemonderzoeken wel restanten van de gietrij gevonden zijn. Mogelijk voor de toren?

De Edese klok uit 1627 was geen lang leven beschoren. Tijdens de torenbrand in 1635 was deze naar beneden gevallen en tot een grote klont gietijzer gesmolten. Een jaar later reeds werd deze klok vervangen door een nieuwe. Ook daarover valt het een en ander te vertellen. De gegevens hiervoor ontleende Dorgelo 4) aan het Archief van de Kerkvoogdij Ede: Kerkrekeningen 1631 - 1640.

Twee klokken

Nog geen jaar later, op 31 maart 1636, namen de kerkmeesters contact op met "Mr Wilhelm te Arnhem wegens een klock". Deze Wilhelm is identiek met de oud-medewerker van Peter van Trier, Willem Evers, die de hulp van zijn vroegere compagnon inriep. Deze mocht, dankzij eerdere connecties met de Amersfoortse

magistraat, aldaar een smeltoven inrichten. Twee voerlieden brachten vanuit Ede de metaalresten naar Amersfoort. Begonnen werd met het zuiveren van deze resten zodat ze weer als klokspijs konden gaan dienen. Het werk nam maar liefst 17 dagen in beslag. Peter werd bijgestaan door zijn 20-jarige zoon Johan. Vervolgens werd de gezuiverde klokspijs naar Arnhem vervoerd en aldaar gewogen: "betaelt voor waeghgelt van de klokken aan Willem Guemens, waeghmr. tot Arnhem, elf gl. vermogens (=volgens) quitantie". Uiteraard kostte dit transport ook geld: "noch heeft Joachim Janss. verteert met de voerluyden die tot Arnhem die klokkenspijs brachten eenen gld. een str. (=stuiver)". Hierna ging het vervoer verder per schip naar Huissen. Kosten: 2 stuivers. In Huissen was Joachim Janss. bij het gieten van de klokken aanwezig. Voor vertering in de herberg en met de klokkengieters werden 4 gld. 6 str. in rekening gebracht. Uit de afrekening van 11 augustus 1637 blijkt dat er twee klokken voor Ede gegoten zijn. Ik citeer: "... hebbe ick betaelt aan Willem Everts ende Peter van Trier, klokkengieters, de som van dryhondert gulden, 11 stuyvers op reeckening, soo sijluiden in anno 1636 met twee nieuwe klokken ende pannen te vergieten verdient hebben". De laatste termijn werd op 21 april 1638 uitbetaald. Uit de rekening blijkt dat Willem Evers bij het gieten der klokken met Peter van Trier samenwerkte; hij wordt zelfs als eerste genoemd. Het opschrift van de in de oorlog geroofde klok luidde weliswaar: Dor dat vyer (=vuur) bein ick gevloten. Peter van Trier ende Yohan Philipsen, Willem Effers hebben my gegoten anno 1636". Johan Philipsen was een zwager van Peter van Trier en behoorde tot diens bedrijf. Willem Evers trad zelfstandig op. De klok van Ede had een middenlijn van 1 m 29 en was versierd met friezen.

Waarom precies Peter van Trier de Edese klokken in het toenmalige Kleefse stadje Huissen goot en niet in zijn werkplaats in Nijmegen of in de smelterij in Amersfoort, is niet geheel duidelijk. Zeker is dat er twee voor Ede gegoten waren; één 1636-klok heeft met twee 18de-eeuwse klokken tot 1943 in de toren van de Oude Kerk gehangen. De tweede 1636-klok zal vermoedelijk later, wegens breuk, overgegoten zijn.

Eerder over de klokken van de Oude Kerk schreef in 1890 T. Pluim in deel III Ede en omstreken; derde gedeelte van de Geschiedenis der Neder-Veluwe, blz. 11-14. Zijn verhaal dient wel zeer kritisch gelezen te worden. De inhoud van dit artikel is gebaseerd op het relaas van A. Dorgelo en diens archiefgegevens.

Noten:

- 1.A. Dorgelo. De klokkengieters Van Trier en hun werk, in: Bijdragen van Mededelingen Gelre, 1961, dl. 60, blz. 1-190.
M.H. Snijders noemt in zijn boek "De kerk in 't midden; restauratie van een cultuurmomument", ca 1968, dit artikel niet.
- 2.Deze klok overleefde de smeltkroes van de bezetter. Doch na 1945 bestonden er snel plannen deze Brandklok over te gieten, daar 'deskundigen' meenden dat de klok niet fraai van toon was. Dankzij het ingrijpen van Max van Hoffen overleefde de klok wederom de smeltkroes. Zie 'Een Veluws dorp', blz 54 en 174. Mr P.J.W. Beltjes schrijft dat drie gebroeders Van Trier de klok goten. Het waren er twee: Johannes Peter en Henric.
- 3.Dorgelo, blz. 36
- 4.Idem, blz. 39

A.G. Steenberg
Wageningen

VRIJWILLIGERS GEVRAAGD

Als alles verloopt volgens plan zal het Historisch Museum Ede in de loop van de maand juli worden heropend. Verschillende leden hebben zich al aangemeld als vrijwilliger/ster, maar we kunnen nog meer mensen gebruiken. We zoeken nog naar:

suppoosten
baliemedewerkers/sters
een klusjesman of -vrouw

U moet bereid zijn om minstens voor 4 uur per week beschikbaar te zijn. U kunt zich opgeven bij:

Mw B.T. Groen, A. Agneslaan 33, 6713 MP Ede, tel.: 18797, of bij
Mw H.A. Blaauw- de Wit, Beatrixlaan 14, 6713 PS Ede, tel.: 11584.
In verband met de uithuisigheid van beide dames, verdient het de voorkeur als u zich schriftelijk opgeeft.

GLASSCHADE HERSTELLEN

JANSEN v/h de NOOY bellen

Telefoon: 16308

tevens verkoop en plaatsing van alle soorten glas.

SPIEGELS en GESLEPEN GLASPLATEN

ISOLATIEGLAS van THERMOPANE - POLYGLAS

of aluminium voorzetramen.

GLASHERSTEL JANSEN v/h de NOOY

Bettekamp 13 EDE - Telefoon: 16308

SCHILDERSBEDRIJF de NOOY

**voor alle onderhoudswerken, zowel binnen- als
buitenwerk, sauswerk, sierpleister, sigmulto, behangwerk
en andere schilderswerkzaamheden.**

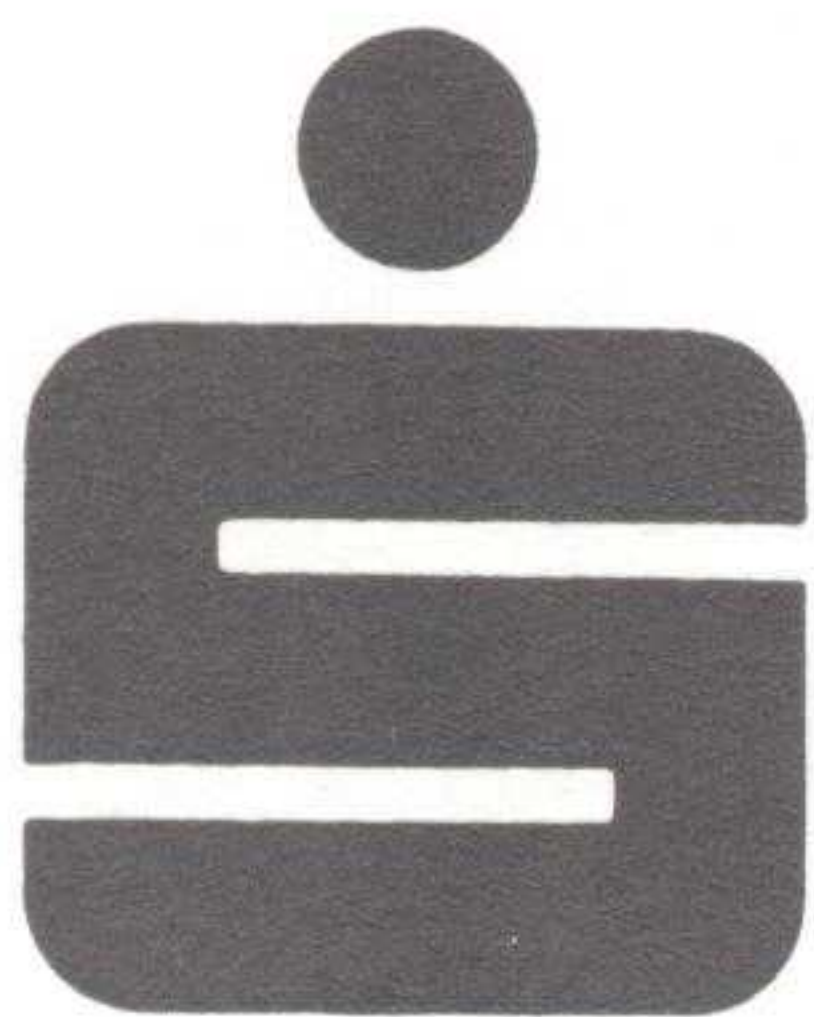
voor informatie naar:

JANSEN

Bettekamp 13 EDE

Telefoon: 16308

vroeger kreeg ik er mijn
spaarzegeltjes
nu regel ik al mijn
geldzaken en verzekeringen
bij de bank met de



**omdat de oudste bank in ede
allang de oude niet meer is!**

**maar nog net zo vertrouwd,
gelukkig!**

**gelders - utrechtse
spaarbank**



ede, bennekom, lunteren, wekerom en otterlo